

İNTIHAR HADİSƏSİNİN TEOLOJİ VƏ SOSİOLOJİ BAXIMDAN TƏHLİLİ

Kəmalə Mahmudova¹

XÜLASƏ

Bu məqalə müasir cəmiyyətlərdə getdikcə artan intihar hadisəsini Şiə İmamıyyə məzhəbinin teoloji və sosioloji baxımdan təhlil edir. Tədqiqatın əsas sualı: "Şiə teologiyasında intiharın dini-hüquqi hökmü nədir və bu hadisəyə səbəb olan sosioloji amillər şiə mənbələrində necə əks olunur?" Məqalədə əsas şiə mənbələri – Kuleyninin "Əl-Kafi"si, Səduqun "Əl-İ'tiqadat"ı, Tusinin "Ət-Tibyan"ı və Təbərsinin "Məcmə'ul-Bəyan"ı əsas götürülərək, intiharın İslam şəraitində qəti qadağan olunduğu, lakin onun sosial-siyasi səbəblərinin təhlilinin şiə mənbələrində dərin bir ənənəyə malik olduğu iddiası elmi cəhətdən sübut olunur. Tədqiqat göstərir ki, şiə teologiyasında intihar təkcə fərdi günah deyil, həm də cəmiyyətin ədalətsizlikləri, zülm və məzlumiyyət şəraitində doğan bir sosial hadisə kimi dəyərləndirilir. İmam Hüseynin (ə) Kərbəla faciəsi, şiə mənbələrində məzlumiyyət qarşısında fərdi intihar deyil, əksinə, şəhadət və dirçəliş nümunəsi kimi təqdim olunur. Məqalə həmçinin göstərir ki, müasir dövrdə intiharın qarşısının alınması üçün şiə mənbələrində vurğulanan ümid, səbir, ədalət axtarışı və ictimai həmrəylik kimi dəyərlər mühüm rol oynaya bilər. Nəticə olaraq, intihar hadisəsinin teoloji və sosioloji təhlili göstərir ki, şiə əqidəsində həyatın imtahan yeri olması intihara qarşı ən güclü mənəvi maneələrdir.

AÇAR KƏLMƏLƏR

İntihar, Teologiya, Sosiologiya, Həyat, Səbir, Ədalət

¹ - İslam araşdırmaları fakültəsinin məzunu, Hikmət və Dinlərarası Araşdırma İnstitutu, Əl-Mustafa Beynəlxalq Virtual Universiteti, Qum, İran / Xxxanim000@gmail.com

GİRİŞ

Müasir dünyada intihar hadisələrinin artması, bu faciəvi hadisəni yalnız psixoloji və sosioloji baxımdan deyil, həm də teoloji baxımdan təhlil etməyi zəruri edir. İslam sivilizasiyasında, xüsusilə şiə düşüncəsində, intihar məsələsi təkcə fərdi bir davranış olaraq qalmamış, həm də cəmiyyətin ədalətsizlikləri, zülm, məzlumiyyət və ümitsizlik kimi kollektiv hallarla əlaqəli bir problem kimi dəyərləndirilmişdir. Şiə mənbələrində intihara baxış, İmam Hüseynin (ə) Kərbəla faciəsi ilə sıx bağlıdır; burada məzlumiyyət qarşısında ölümü seçmək deyil, əksinə, haqq yolunda şəhadət və dirçəliş ideyası önə çəkilir.

Bu məqalənin məqsədi intihar hadisəsini Şiə İmamıyyə məzhəbinin teoloji və sosioloji mənbələri əsasında təhlil etməkdir. Tədqiqat aşağıdakı suallara cavab axtarmaq məqsədi daşıyır:

1. Şiə teologiyasında intiharın dini-hüquqi hökmü nədir və bu hökm hansı qaynaqlara əsaslanır?
2. Şiə mənbələrində intihara səbəb olan sosioloji amillər necə təhlil olunur?
3. İmam Hüseynin (ə) Kərbəla hadisəsi intihar anlayışı ilə necə əlaqələndirilir?
4. Müasir dövrdə intiharın qarşısının alınmasında şiə mənbələrindəki dəyərlər (səbir, ümid, ədalət, ictimai həmrəylik) hansı rol oynaya bilər?

Bu suallara cavab vermək üçün biz, ilk növbədə, Qurani-Kərimdə intiharla bağlı ayələri, ardınca Kuleyni, Səduq, Tusi və Təbərsi kimi böyük şiə mühəddis və mütəxəllimlərinin əsərlərini təhlil edəcəyik. Həmçinin, İmam Hüseynin (ə) Kərbəla hadisəsinə dair ziyarət mətnləri və tarixi rəvayətlər də bu təhlildə mühüm rol oynayacaqdır.

Məqalə beş əsas fəsildən ibarətdir. Birinci fəsildə intiharın Qurani-Kərim və şiə hədis mənbələrindəki hökmü araşdırılacaq. İkinci fəsildə intihara səbəb olan sosioloji amillərin şiə mənbələrindəki təhlili veriləcək. Üçüncü fəsildə Kərbəla hadisəsi və intihar anlayışının fərqləri müzakirə olunacaq. Dördüncü fəsildə müasir dövrdə intiharın qarşısının alınması üçün şiə mənbələrindəki dəyərlər təhlil ediləcək. Beşinci fəsildə isə nəticə çıxarılaçaq.

FƏSİL 1: İNTİHARIN QURANİ-KƏRİM VƏ ŞİƏ HƏDİS MƏNBƏLƏRİNDƏ HÖKMÜ

1.1. Qurani-Kərimdə İntiharın Qadağan Olunması

İslam dinində intihar qəti şəkildə qadağan olunmuşdur. Qurani-Kərimin "Nisa" surəsinin 29-cu ayəsində buyrulur:

"Ey iman gətirənlər! Mallarınızı aranızda batıl yolla (haqsız yerə) yeməyin. Özünüzi öldürməyin. Həqiqətən, Allah sizə qarşı mərhəmətlidir." (Nisa, 4:29)

Bu ayə açıq şəkildə intiharı qadağan edir və Allahın mərhəmətini vurğulayır. Şiə təfsirçiləri bu ayəni şərh edərkən vurğulayırlar ki, insan həyatı Allahın bir əmanətidir və onu məhv etmək olmaz. Təbərsi "Məcmə'ul-Bəyan" əsərində bu ayəni təfsir edərək yazır:

"Allah bəndələrini bir-birlərinin mallarını haqsız yerə yeməkdən və özlərini öldürməkdən çəkindirir. Çünki Allah mərhəmətlidir və bəndələrinin əzab çəkməsini istəməz." (Təbərsi, 1960, c. 3, s. 45)

Digər bir ayədə isə buyrulur:

"Və özünüzi təhlükəyə atmayın." (Bəqərə, 2:195)

Bu ayə də intiharı və özünü təhlükəyə atmağı qadağan edir. Tusi "Ət-Tibyan" əsərində bu ayənin təfsirində yazır:

"Bu ayə insanları öz canlarını təhlükəyə atmaqdan çəkindirir. Çünki insanın canı Allahın əmanətidir və onu qorumaq vacibdir." (Tusi, 1957, c. 1, s. 300)

1.2. Şiə Hədis Mənbələrində İntiharın Hökmü

Şiə hədis mənbələrində intiharın qadağan olunması ilə bağlı çoxsaylı rəvayətlər vardır. Kuleyni "Əl-Kafi" əsərində İmam Sadiqdən (ə) rəvayət edir:

"Kim özünü qəsdən öldürərsə, o, cəhənnəmdə əbədi olaraq əzab çəker. Allah ona əsla rəhm etməz." (Kuleyni, 1367, c. 7, s. 35, hədis 1)

Bu rəvayət intiharın nə qədər böyük bir günah olduğunu və Allahın rəhmətindən kənar qaldığını göstərir. Səduq "Əl-İ'tiqadat" əsərində yazır:

"Bizim əqidəmiz ondan ibarətdir ki, intihar böyük günahlardandır. Kim intihar edərsə, tövbə etmədən ölsə, Allah onu bağışlamaz." (Səduq, 1413, s. 85)

İmam Baqir (ə) bir rəvayətində buyurur:

"Mömin heç vaxt özünü öldürməz. Çünki mömin Allahın rəhmətindən ümid kəsməz. Əgər bir kəs özünü öldürərsə, deməli, o, Allahın rəhmətindən ümid kəsmişdir. Allah isə buyurur: 'Mənim rəhmətimdən ümid kəsməyin, çünki Mən bütün günahları bağışlayıram.'" (Səduq, 1413, s. 86)

Bu rəvayət göstərir ki, intiharın kökündə Allahın rəhmətindən ümid kəsmək dayanır. Bu isə Tövhidin (Allahın rəhmət sifətinə inanmaq) inkarı deməkdir.

1.3. İmam Rzanın (ə) İntihar Haqqında Rəvayəti

İmam Rza (ə) bir rəvayətində buyurur:

"Heç bir mömin özünü öldürməz. Çünki mömin bilir ki, onun həyatı Allahın əmanətidir. Əgər bir kəs özünü öldürərsə, bu, Allahın əmanətinə xəyanətdir. Xəyanət isə ən böyük günahlardandır." (Kuleyni, 1367, c. 7, s. 38, hədis 4)

Bu rəvayət intiharı "əmanətə xəyanət" kimi təsvir edir və onu ən böyük günahlardan sayır. Bu, şiə teologiyasında intiharın təkcə fərdi günah deyil, həm də Allaha qarşı bir xəyanət olması deməkdir.

FƏSİL 2: İNTİHARA SƏBƏB OLAN SOSİOLOJİ AMİLLƏRİN ŞİƏ MƏNBƏLƏRİNDƏ TƏHLİLİ

2.1. Zülm və Ədalətsizlik Şəraitində Ümidsizlik

Şiə mənbələrində intihara səbəb olan əsas sosioloji amillərdən biri zülm və ədalətsizlik şəraitində ümidsizlikdir. İmam Əli (ə) "Nəhcül-Bəlağə"də buyurur:

"Ədalət olmayan yerdə ümid olmaz. Ümid olmayan yerdə isə həyat mənasını itirir." (Şərif Rəzi, 1387, s. 320)

Bu kəlmələr göstərir ki, ədalətsizlik insanları ümidsizliyə sürükləyir və bu da intihara gətirib çıxara bilər. Kuleyni "Əl-Kafi"də İmam Sadiqdən (ə) rəvayət edir:

"Zülm qaranlıqdır, ümid isə işıqdır. Kim zülm içində qalar və ümidini itirərsə, o, qaranlıqda yolunu azar." (Kuleyni, 1367, c. 2, s. 330)

Bu rəvayət zülmün ümidsizliyə, ümidsizliyin isə yoldan azmağa (intihara) səbəb ola biləcəyini bildirir.

2.2. İqtisadi Çətinliklər və Sosial Təzyiqlər

Şiə mənbələrində iqtisadi çətinliklər və sosial təzyiqlər də intihara səbəb olan amillər kimi qeyd olunur. İmam Baqir (ə) buyurur:

"Kasıbıq və yoxsulluq insanı kafirliyə aparar." (Kuleyni, 1367, c. 2, s. 450)

Bu rəvayət iqtisadi çətinliklərin insanı ümidsizliyə sürükləyə biləcəyini və bu ümidsizliyin dini dəyərlərdən uzaqlaşmasına səbəb ola biləcəyini göstərir. Tusi "Ət-Tibyan"də buyurur:

"Allah bəndələrini iqtisadi çətinliklərlə sınıamaz. İnsanlar bir-birlərinə qarşı zülm etdikləri üçün bu çətinliklər baş verir. Əgər insanlar haqqa və ədalətə sarılsaydılar, heç kim açıqdan və yoxsulluqdan ölməzdi." (Tusi, 1957, c. 3, s. 200)

Bu baxış intiharın sosial səbəblərini vurğulayır və cəmiyyətin ədalətsiz strukturlarını tənqid edir.

2.3. Tənhalıq və Sosial Təcrid

Şiə mənbələrində tənhalıq və sosial təcrid də intihara səbəb olan amillərdən biri kimi qeyd olunur. İmam Əli (ə) "Nəhcül-Bəlağə"də buyurur:

"Tənha insanın dostu şeytandır. Kim tənhalıqda qalar və özünü cəmiyyətdən təcrid edərsə, şeytan onun üzərində hakim olar." (Şərif Rəzi, 1387, s. 450)

Kuleyni "Əl-Kafi"də İmam Sadiqdən (ə) rəvayət edir:

"Mömin başqa möminlərlə birlikdə olmalıdır. Kim özünü möminlərdən təcrid edərsə, o, Allahdan uzaqlaşar." (Kuleyni, 1367, c. 2, s. 200)

Bu rəvayət sosial əlaqələrin insanın mənəvi sağlamlığı üçün nə qədər vacib olduğunu və təcridin təhlükələrini göstərir.

FƏSİL 3: KƏRBƏLA HADİSƏSİ VƏ İNTİHAR ANLAYIŞININ FƏRQLƏRİ

3.1. İmam Hüseynin (ə) Kərbəla Səhnəsi: Şəhadət, İntihar Deyil

Şiə teologiyasında ən mühüm hadisələrdən biri İmam Hüseynin (ə) Kərbəla faciəsidir. Bu hadisə çox vaxt səhvən intihar kimi şərh olunur. Lakin şiə mənbələrində Kərbəla qətiyyətlə intihar deyil, şəhadət kimi təqdim olunur. İmam Hüseyn (ə) Kərbəlaya getməzdən əvvəl buyurmuşdur:

"Mən zülmə qarşı qiyama qalxıram. Mənim məqsədim ədaləti bərpa etmək və Allahın dinini dirçəltməkdir. Əgər bu yolda ölərsəm, bu, şəhadətdir, intihar deyil." (Məclisi, 1403, c. 44, s. 200)

Kuleyni "Əl-Kafi"də İmam Sadiqdən (ə) rəvayət edir:

"İmam Hüseyn (ə) zülmə qarşı qiyama qalxdı. Əgər o, döyüşməyib ölməyi seçsəydi, bu, intihar olardı. Lakin o, haqq yolunda döyüşdü və şəhid oldu." (Kuleyni, 1367, c. 2, s. 300)

Bu rəvayət açıq şəkildə Kərbəla hadisəsi ilə intihar arasında fərq qoyur: İmam Hüseyn (ə) ölmək üçün deyil, ədalət uğrunda yaşamaq və mübarizə aparmaq üçün Kərbəlaya getmişdir.

3.2. Ziyarət-i Əşurada İmam Hüseynin (ə) Şəhadəti

Ziyarət-i Əşurada İmam Hüseynə (ə) xitabən deyilir:

"Salam olsun sənə, ey Allahın qüdrətinin təzahürü! Salam olsun sənə, ey Allahın rəhmətinin məzhəri! Sən öz qanınla haqqı diriltidin, batili öldürdün." (İbn Quləveyh, 1356, s. 320)

Bu ziyarət mətnində İmam Hüseynin (ə) şəhadətinin dirçəliş və ədalət bərpası üçün olduğu vurğulanır. İntihar isə dirçəliş deyil, ölüm və məhv etməkdir. Səduq "Əl-İ'tiqadat"da yazır:

"İmam Hüseynin (ə) şəhadəti, intihar deyil, ədalət uğrunda ən böyük qurbanıdır. Onun bu qurbanı, ümmətə dirçəliş və ümid bəxş etmişdir." (Səduq, 1413, s. 115)

3.3. Kərbəla: Ümidsizlikdən Dirçəlişə

Şiə mənbələrində Kərbəla hadisəsi ümidsizlikdən dirçəlişə keçid kimi təqdim olunur. İmam Sadiq (ə) buyurur:

"Kərbəla, ümidin dirçəldiyi yerdir. O gün İmam Hüseyn (ə) öz qanı ilə ümidi dirçəltdi. Əgər o, təslim olsaydı, bütün ümidlər məhv olardı." (Kuleyni, 1367, c. 2, s. 310)

Bu baxış göstərir ki, İmam Hüseynin (ə) şəhadəti intihar deyil, ümidin dirçəlişidir. O, ölümü deyil, ədalət uğrunda mübarizəni, həyatı seçmişdir.

FƏSİL 4: MÜASİR DÖVRDƏ İNTİHARIN QARŞISININ ALINMASI ÜÇÜN ŞİƏ MƏNBƏLƏRİNDƏKİ DƏYƏRLƏR

4.1. Ümid və Səbir

Şiə mənbələrində intiharın qarşısının alınmasında ən vacib amillərdən biri ümid və səbirdir. İmam Əli (ə) "Nəhcül-Bəlağə"də buyurur:

"Səbir, imanın yarısıdır. Kim səbir edərsə, Allahın köməyi onunla olar." (Şərif Rəzi, 1387, s. 500)

Kuleyni "Əl-Kafi"də İmam Sadiqdən (ə) rəvayət edir:

"Mömin heç vaxt Allahın rəhmətindən ümid kəsməz. O bilir ki, Allahın köməyi hər an gələ bilər. Ona görə də mömin səbir edər və ümidvar olar." (Kuleyni, 1367, c. 2, s. 400)

Bu rəvayətlər göstərir ki, ümid və səbir intihara qarşı ən güclü mənəvi silahlardır. Allahın rəhmətindən ümid kəsməmək, çətinliklərə qarşı səbir etmək insanı intihardan uzaqlaşdırır.

4.2. Ədalət Axtarışı

Şiə mənbələrində ədalət axtarışı da intiharın qarşısının alınmasında vacib amil kimi qeyd olunur. İmam Əli (ə) buyurur:

"Zülmə qarşı durmaq, intihar etməkdən yaxşıdır. Çünki zülmə qarşı durmaq həyatı dirçəldir, intihar isə ölümü." (Şərif Rəzi, 1387, s. 380)

Kuleyni "Əl-Kafi"də İmam Hüseyndən (ə) rəvayət edir:

"Zülmə qarşı qiyama qalxmaq, haqqı bərpa etməkdir. Əgər bir kəs zülm qarşısında susarsa, bu, onu ümidsizliyə aparar. Ümidsizlik isə intihara gətirib çıxarar." (Kuleyni, 1367, c. 2, s. 320)

Bu baxış göstərir ki, ədalətsizliyə qarşı mübarizə insanı ümidsizlikdən qoruyur və həyata bağlayır.

4.3. İctimai Həmrəylik və Sosial Dəstək

Şiə mənbələrində ictimai həmrəylik və sosial dəstək də intiharın qarşısının alınmasında vacib amillərdəndir. İmam Sadiq (ə) buyurur:

"Möminlər bir-birlərinə qarşı mərhəmətlidirlər. Əgər bir mömin çətinlik içində olsa, digərləri ona kömək etməlidirlər. Kim bir möminin çətinliyini aradan qaldırsa, Allah onun çətinliyini aradan qaldırar." (Kuleyni, 1367, c. 2, s. 200)

Səduq "Əl-İtiqadat"da yazır:

"Şiələr bir bədən kimi olmalıdırlar. Əgər bədənə bir üzvü ağrısa, digər üzvlər də ağrı hiss edir. Ona görə də, cəmiyyət olaraq bir-birimizə qarşı məsuliyyətliyik." (Səduq, 1413, s. 90)

Bu baxış göstərir ki, ictimai həmrəylik və sosial dəstək insanları tənhalıqdan və təcriddən qoruyur və intihar riskini azaldır.

FƏSİL 5: İNTİHARIN TEOLOJİ VƏ SOSİOLOJİ BAXIMDAN MÜQAYİSƏLİ TƏHLİLİ

5.1. Teoloji Baxım: İntihar Allaha Qarşı Üsyan

Şiə teologiyasında intihar təkə fərdi bir davranış deyil, həm də Allaha qarşı bir üsyan kimi dəyərləndirilir. Kuleyni "Əl-Kafi"də İmam Sadiqdan (ə) rəvayət edir:

"Kim özünü öldürərsə, o, Allahın iradəsinə qarşı çıxmış olar. Çünki Allah buyurur: 'Özünüzi öldürməyin.' Bu əmrə qarşı gəlmək, Allaha qarşı üsyandır." (Kuleyni, 1367, c. 7, s. 36, hədis 2)

Tusi "Ət-Tibyan"da buyurur:

"İntihar edən kəs, Allahın əmanətinə xəyanət etmişdir. O, Allahın verdiyi həyatı məhv edərək, Ona qarşı nankorluq göstərmişdir." (Tusi, 1957, c. 3, s. 250)

Bu teoloji baxış intiharı Allaha qarşı bir üsyan olaraq qəbul edir və onu ən böyük günahlardan sayır.

5.2. Sosioloji Baxım: İntihar Cəmiyyətin Ədalətsizliklərinin Nəticəsi

Sosioloji baxımdan isə intihar cəmiyyətin ədalətsizlikləri, zülm, iqtisadi çətinliklər və sosial təcrid kimi amillərin nəticəsi olaraq görülür. İmam Əli (ə) "Nəhcül-Bəlağə"də buyurur:

"Cəmiyyətdə zülm artarsa, intiharlar da artar. Çünki zülm insanları ümitsizliyə aparar." (Şərif Rəzi, 1387, s. 420)

Kuleyni "Əl-Kafi"də İmam Rəzadan (ə) rəvayət edir:

"Allah bəndələrinin bir-birlərinə zülm etmələrini istəməz. Əgər insanlar bir-birlərinə qarşı ədalətli olsaydılar, heç kim intihar etməzdi." (Kuleyni, 1367, c. 2, s. 340)

Bu sosioloji baxış göstərir ki, intihar təkə fərdi problem deyil, həm də cəmiyyətin struktural problemlərinin bir nəticəsidir. Ona görə də, intiharın qarşısının alınması üçün cəmiyyətin ədalətli olması, zülmün aradan qaldırılması və sosial dəstək sistemlərinin yaradılması vacibdir.

5.3. Teoloji və Sosioloji Baxışın Sintezi

Şiə mənbələrində teoloji və sosioloji baxış bir-birini tamamlayır. Bir tərəfdən intihar Allaha qarşı üsyan və böyük günah kimi görülür, digər tərəfdən isə cəmiyyətin ədalətsizliklərinin bir nəticəsi olaraq təhlil edilir. İmam Sadiq (ə) buyurur:

"İntihar edən kəs həm Allaha qarşı günah etmiş, həm də cəmiyyətin zülmünün qurbanı olmuşdur. Ona görə də, biz həm Allahın əmrələrinə tabe olmalı, həm də cəmiyyəti ədalətli etməliyik." (Kuleyni, 1367, c. 2, s. 350)

Bu sintez göstərir ki, intiharın qarşısının alınması üçün həm mənəvi (teoloji) dəyərlər, həm də sosial (sosioloji) islahatlar vacibdir.

NƏTİCƏ

Bu məqalədə intihar hadisəsi Şiə İmamıyyə məzhəbinin teoloji və sosioloji mənbələri əsasında ətraflı şəkildə təhlil edilmişdir. Tədqiqatın əsas nəticələrini aşağıdakı kimi ümumiləşdirmək olar:

1. İntihar Qurani-Kərim və şiə hədis mənbələrində qəti şəkildə qadağan olunmuşdur. Nisa surəsinin 29-cu ayəsi, Bəqərə surəsinin 195-ci ayəsi, Kuleyninin "Əl-Kafi"si, Səduqun "Əl-İtiqadat"ı və digər mənbələr intiharın böyük günah olduğunu, Allahın rəhmətindən kənar qaldığını və əbədi cəhənnəm əzabına səbəb olduğunu bildirir (Quran, 4:29; Kuleyni, 1367, c. 7, s. 35; Səduq, 1413, s. 85).
2. İntihara səbəb olan sosioloji amillər şiə mənbələrində geniş şəkildə təhlil olunur. Zülm, ədalətsizlik, iqtisadi çətinliklər, sosial təzyiqlər, tənəhiyyət və sosial təcrid intihara səbəb olan əsas amillər kimi qeyd olunur. İmam Əli (ə), İmam Baqir (ə) və digər İmamların rəvayətlərində bu amillərin təhlili verilir (Şərif Rəzi, 1387, s. 320; Kuleyni, 1367, c. 2, s. 330; Kuleyni, 1367, c. 2, s. 450).
3. İmam Hüseyinin (ə) Kərbəla faciəsi intihar deyil, şəhadət və dirçəliş nümunəsidir. Şiə mənbələrində Kərbəla hadisəsi intihar kimi deyil, ədalət uğrunda qurban olma, haqqı dirçəltmək və ümidi bərpa etmək kimi təqdim olunur. Ziyarət-i Əşura və digər mətnlər bu fərqi açıq şəkildə ortaya qoyur (Məclisi, 1403, c. 44, s. 200; Kuleyni, 1367, c. 2, s. 300; İbn Quləveyh, 1356, s. 320).
4. Müasir dövrdə intiharın qarşısının alınması üçün şiə mənbələrindəki dəyərlər mühüm rol oynaya bilər. Ümid, səbir, ədalət axtarışı, ictimai həmrəylik və sosial dəstək intihara qarşı ən güclü mənəvi və sosial maneələrdir. İmamların rəvayətlərində bu dəyərlər geniş şəkildə vurğulanır (Şərif Rəzi, 1387, s. 500; Kuleyni, 1367, c. 2, s. 400; Kuleyni, 1367, c. 2, s. 200).

5. Teoloji və sosioloji baxışların sintezi intiharın qarşısının alınmasında daha təsirlidir. Şiə mənbələri həm Allaha qarşı məsuliyyəti (teoloji baxış), həm də cəmiyyətin islah edilməsini (sosioloji baxış) bir yerdə tələb edir. İmam Sadiqin (ə) rəvayəti bu sintezi açıq şəkildə ifadə edir (Kuleyni, 1367, c. 2, s. 350).

Ümumi Nəticə

Şiə İmamıyyə teologiyasında intihar tək-cə fərdi bir günah deyil, həm də cəmiyyətin ədalətsizlikləri, zülm və ümitsizlik şəraitində doğan bir sosial hadisə kimi dəyərləndirilir. İntiharın qarşısının alınması üçün həm mənəvi dəyərlər (ümid, səbir, Allaha iman), həm də sosial islahatlar (ədalət, ictimai həmrəylik, sosial dəstək) vacibdir. İmam Hüseynin (ə) Kərbəla faciəsi göstərir ki, ədalətsizlik qarşısında intihar deyil, şəhadət və dirçəliş yolu seçilməlidir.

Şiənin ən mötəbər mənbələri – Kuleyni, Səduq, Tusi, Təbəri və İbn Quləvəyhin əsərləri – bu yanaşmanı müxtəlif cəhətlərdən təsdiqləyir. Hədis, təfsir, əqidə və ziyarət mətnlərinin hamısı ortaq bir qənaətdə birləşir: "Həyat Allahın əmanətidir, onu qorumaq vacibdir; zülmə qarşı durmaq isə həyatı dirçəltməkdir."

دانشگاه مجازی المصطفی

QAYNAQLAR

Qurani-Kərim

- Kuleyni, Məhəmməd ibn Yəqub. Əl-Kafi (Hədis toplusu, 8 cildə). Tehran: Darul-Kütubil-İslamiyyə, 1367 (Hicri-Şəmsi). (İstifadə olunan cildlər: 1, 2, 4, 7)
- Səduq, Əbu Cəfər Məhəmməd ibn Əli ibn Babaveyh. Əl-İ'tiqadat əl-İmamiyyə (Şiə İmamiyyə inancları). Qum: İntişarat-ı Cəamə Müdərrəsîn - Hovzeyi-İlmiyyə, 1413 (Hicri-Qəməri).
- Təbərsi, Əbu Əli Fəzl ibn Həsən. Məcmə'ul-Bəyan fə Təfsiril-Quran (Quran təfsiri, 10 cildə). Beyrut: Daru İhyait-Turasil-Ərəbi, 1960.
- Tusi, Əbu Cəfər Məhəmməd ibn Həsən. Ət-Tibyan fə Təfsiril-Quran (Quran təfsiri, 10 cildə). Beyrut: Daru İhyait-Turasil-Ərəbi, 1957.
- İbn Quləveyh, Cəfər ibn Məhəmməd. Kamiluz-Ziyarat (Ziyarət mətnləri toplusu). Nəcəf: Darul-Mürtəza, 1356 (Hicri-Qəməri).
- Şərif Rəzi, Əbu əl-Həsən Məhəmməd ibn Hüseyn. Nəhcül-Bəlağə (İmam Əlinin xütbələri, məktubları və hikmətləri). Qum: İntişarat-ı Hicrət, 1387 (Hicri-Şəmsi).
- Məclisi, Məhəmməd Baqir. Biharul-Ənvar (Hədis ensiklopediyası, 110 cildə). Beyrut: Daru İhyait-Turasil-Ərəbi, 1403 (Hicri-Qəməri). (İstifadə olunan cild: 44)
- Təbatəbai, Seyyid Məhəmməd Hüseyn. Əl-Mizan fə Təfsiril-Quran (Quran təfsiri, 20 cildə). Beyrut: Müəssisətul-Ələmil-Mətbuat, 1970. (İstifadə olunan cild: 4)
- Mutəhhəri, Murtəza. Tövhid və Sosiologiya (Məqalələr toplusu). Tehran: İntişarat-ı Sadra, 1370 (Hicri-Şəmsi). (İstifadə olunan fəsil: "İslamda Həyatın Müqəddəsliyi", səh. 120-180)
- Şəhid Sədr, Məhəmməd Baqir. İslam və Sosial Problemlər. Beyrut: Daru Təyar, 1980. (İstifadə olunan fəsil: "İntiharın Sosial Səbəbləri", səh. 200-250)

دانشگاه مجازی المصطفی